

ЕЛЕКТРОННА ЛІНГВОДИДАКТИКА:

стан і перспективи

БАДЕР В. І.

УДК [37.016:811.161.2]:004

УЗВ'ЯЗКУ з глибоким переосмисленням науково-технічних і суспільних процесів, усвідомленням ролі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній сфері, вони перетворюються на вирішальний чинник розвитку системи освіти, стають основою формування навчального середовища нового типу. Процес інформатизації освіти включає широке використання ІКТ у вивченні всіх предметів у початковій, основній і вищій школі насамперед з метою комунікативного й когнітивного розвитку, формування творчих здатностей і створення певних умов для самоосвіти й саморозвитку особистості.

Поява електронних засобів, які забезпечують доступність знань, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів на основі інди-

відуалізації навчання, інтенсифікують навчально-виховний процес, зумовлює необхідність переглянути наявні методики навчання мова – і рідної, і нерідної. Об'єктивно виникають і потреби в педагогах, підготовлених до застосування ІКТ у формуванні мовної, мовленнєвої й комунікативної компетенцій у різних ланках мовної освіти. Стає очевидним, що сучасний викладач мови повинен володіти не тільки професійними знаннями предмета, а й глибоко усвідомлювати роль комп'ютерних, мережевих, телекомунікаційних технологій у процесі мовної освіти, бути обізнаним із різноманітними формами, технологіями та підходами до вивчення української мови як рідної і як іноземної, а також плідно використовувати їх для вирішення практичних завдань.

За останнє десятиріччя у зв'язку з інтенсивним розвитком локальних і глобальних мереж, а також програмного забезпечення системного, прикладного й спеціального призначення ми спостерігаємо динамічний роз-

виток нового наукового напрямку – комп'ютерної лінгводидактики.

Значним внеском у вирішення проблем комп'ютеризації навчання іншомовного спілкування стали дослідження українських і російських учених: О. Бігич, М. Бовтенко, А. Богомолова, Я. Булахової, О. Гарцова, Л. Городничої, Т. Григор'євої, Т. Карамішевої, О. Косован, Л. Морської, О. Петрашук, К. Піотровської, Р. Піотровського, Є. Полат, О. Руденко-Моргун, П. Сердюкова, Н. Тализіної та багатьох інших, які акцентували увагу на психолого-педагогічних, ергономічних, дидактичних і лінгвометодичних особливостях нових інформаційних технологій, шляхах упровадження цих технологій у процес формування комунікативної компетенції особистості, а також підготовки фахівців, здатних ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчанні школярів, студентів чужомовного спілкування.

Як свідчить аналіз наукової літератури, дослідження зарубіжних і вітчизняних учених розкривають різні аспекти, пов'язані із впливом інформаційних технологій на формування іншомовної культури майбутнього фахівця, розробленням та шляхами їх упровадження в навчальний процес. Так, учені визначають місце й типологію електронних ресурсів навчання іноземної мови, пропонують різні класифікації комп'ютерних навчальних матеріалів, визначають критерії оцінювання якості навчальних програм, умови ефективної інтеграції комп'ютерних технологій в навчальний процес, розробляють концептуальні положення щодо застосування інформаційних технологій у навчанні мови [1; 3; 4; 16; 22]. Створена теорія дидактичного проектування інформаційної технології навчання (визначені мета, принципи структурування змісту навчального матеріалу, необхідні рівні засвоєння навчального матеріалу тощо), досліджуються проблеми вибору комп'ютерних і інформаційних засобів навчання, визначаються прийоми й способи організації пізнавальної діяльності учнів та студентів [16].

Інтенсивний розвиток нових форм комунікації в середовищі інформаційних технологій

зумовив появу нового напрямку в лінгводидактиці – комп'ютерної лінгводидактики (М. Бовтенко, О. Гарцов, Е. Головка, Т. Карамішева, Т. Ломтева, К. Піотровська, Р. Піотровський, Є. Полат, О. Руденко-Моргун, Н. Сороко, Л. Струганець та ін.). Поява локальних і глобальних мереж, а також комп'ютерних програм системного, прикладного й спеціального призначення дозволили виокремити два напрями в системі комп'ютерного навчання мови: власне комп'ютерне навчання й навчання в мережі. Учені стверджують, що, оскільки характер взаємодії педагога й учня є різним при комп'ютерній і мережевій формах навчання, відповідно вимоги технологічного й методичного характеру до програмного забезпечення навчального процесу також будуть різними [5; 13].

Зауважимо, що на сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання мови сучасній мовній освіті дедалі більше притаманні нові форми, новий зміст, методи й засоби навчання, нові відносини між суб'єктами освітнього процесу. Тому в освітньому просторі формується така дисципліна, як електронна лінгводидактика, яка забезпечує теоретичну й практичну базу для навчання мови в нових умовах інформаційного суспільства. Вона є міждисциплінарною й відповідно об'єднує лінгвістичні, дидактичні, методичні й інформаційні компоненти в єдину систему, а також досліджує особливості й закономірності розвитку процесу навчання мови в нових умовах інформаційного суспільства [6]. Причому ця галузь лінгводидактики пов'язана в основному з методичними аспектами викладання іноземної мови. Таке дещо звужене трактування ролі й місця комп'ютерної/електронної лінгводидактики в системі опанування мов призводить до того, що теоретико-практична база в цьому аспекті в українській лінгводидактиці, у сфері навчання й викладання української як рідної та як іноземної перебуває в зародковому стані.

Оскільки інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій змінює зміст, особливості, функції та характер навчально-виховного процесу, на часі є створення сучас-

них концепцій розроблення й упровадження в навчальний процес навчання української мови як рідної й іноземної з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, безперервної модернізації інформаційного середовища навчання української мови. Постає й завдання підготовки майбутніх учителів, викладачів вищих навчальних закладів до діяльності в інформаційному суспільстві шляхом формування в них відповідних компетенцій у галузі комп'ютерної/електронної лінгводидактики.

Основна мета статті – дослідити проблему становлення електронної лінгводидактики як інноваційного науково-методичного напрямку в навчанні й викладанні української мови – рідної й іноземної; проаналізувати наявні електронні засоби навчання української мови; визначити основні тенденції подальшого розвитку електронної лінгводидактики.

Термін «комп'ютерна лінгводидактика» вперше був запропонований К. Піотровською в 1991 р. й еволюціонував разом з еволюцією комп'ютерної техніки й комп'ютеризацією навчання мови. Як свідчить аналіз наукової літератури вітчизняних і зарубіжних дослідників, процес навчання мови (іноземної) з використанням комп'ютера позначався впродовж кінця ХХ і початку ХХІ ст. різними термінами: комп'ютерне навчання мови (Д. Климентьев, В. Нимм, Г. Пашкова, А. Ундозерова та ін.), навчання мови з комп'ютерною підтримкою (Н. Белкіна, Н. Зубарева, О. Кувакіна, І. Маковецька та ін.), методика комп'ютерного навчання мови (В. Гарова, Д. Климентьев, Т. Ямських). Водночас, як уже зазначалося, К. Піотровська в 1991 р. увела в обіг термін «комп'ютерна лінгводидактика», яким послуговуються й зараз такі вчені, як А. Арутюнов, Л. Беляєва, М. Бовтенко, А. Богомоллов, В. Васильєв, Б. Гершунський, О. Головка, Т. Карамішева, Т. Ломтева, Є. Полат, К. Піотровська, Р. Піотровський та ін. Причому тривалий час і в російській, і у вітчизняній лінгводидактиці термін «комп'ютерна лінгводидактика» був пов'язаний насамперед з процесом навчання іноземної мови з використанням електронних засобів.

Теоретичні й практичні аспекти застосування інформаційно-комунікаційних технологій знайшли відображення в працях учених, розвиткові багатьох наукових шкіл, стали предметом обговорення численних наукових конференцій, симпозіумів, семінарів тощо. Завдяки такій посиленій увазі науковців до проблем використання комп'ютерних технологій навчання мови комп'ютерна лінгводидактика оформилася в окрему галузь наукового знання зі своїм термінологічним апаратом, предметом і об'єктом, завданнями й методами дослідження.

Комп'ютерну лінгводидактику вчені розглядають як галузь лінгводидактики, яка вивчає теорію і практику використання комп'ютерів у навчанні мови й охоплює весь комплекс теоретичних і прикладних проблем, пов'язаних з комп'ютерним навчанням мови, від методологічних принципів дизайну й розробки програм до психолого-педагогічних аспектів застосування комп'ютерів у навчанні мови [4, с. 7 – 12].

Протягом останніх років предмет дослідження цієї галузі лінгводидактики значно збільшився, відповідно й тлумачення цього поняття стало ширшим, оскільки воно акцентує увагу й на проблемах мережевого навчання мови: «Комп'ютерна лінгводидактика – це галузь лінгводидактики, яка вивчає теорію і практику використання комп'ютерних і мережевих технологій в навчанні мови» [13, с. 7].

Подальший розвиток дистанційного навчання, удосконалення комп'ютерного навчального середовища, автоматизованих навчальних систем, потреби у формуванні професійної й мультимедіа компетенції на основі інформаційно-комунікаційних технологій – усе це зумовило необхідність у подальшому розвитку інформатизації лінгводидактики, удосконаленні термінологічного апарату, уточненні предмета, об'єкта, завдань дослідження, розробленні інноваційних педагогічних технологій у сучасній глобальній мережі. Наприкінці останнього десятиріччя з розвитком електронних, цифрових, телекомунікаційних технологій, появою мережевого навчання з'являється новий термін на позначення нау-

кової теорії навчання іноземних мов – електронна лінгводидактика. Увів цей термін в обіг у 2009 р. російський учений О. Гарцов. Він дає таке визначення цього наукового поняття: «Електронна лінгводидактика – це наукова дисципліна, яка розвивається разом із еволюцією електронних засобів, цифрових технологій і мереж передачі даних, метою якої є вивчення закономірностей навчання мов у сучасному інформаційному середовищі, їх теоретичної інтеграції і практичної реалізації в системі інноваційної мовної освіти» [5, с. 32].

Учений окреслює також коло проблем, пов'язаних з електронною лінгводидактикою: удосконалення теорії навчання іноземної мови новими методами дослідження й навчання. Цю галузь знань він розглядає як інноваційний науково-методичний напрям у дидактиці навчання іноземних мов. О. Гарцов пропонує шляхи прискореної інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у методику навчання російської мови як іноземної, розробляє моделі мережевого навчання мови.

Цей термін, на нашу думку, досить глибоко розкриває сутність процесу опанування мовою в сучасних умовах формування глобального інформаційного освітнього середовища. Вочевидь, ця галузь є перспективною й продуктивною в українській лінгводидактиці. Теоретично виважені технології створення електронних засобів для різних цілей і форм навчання української мови, упровадження в професійну сферу електронних засобів навчання нового покоління забезпечуватиме інтенсивне формування мовної, мовленнєвої й комунікативної компетенцій. Подальше розроблення теоретичних основ електронної лінгводидактики створюватиме умови для розширення можливостей вітчизняної інноваційної мовної освіти, сприятиме популяризації української мови в мережевому просторі, адаптації викладачів до роботи в мережевому світі.

Однак у теорії й практиці навчання української мови, як свідчить аналіз науково-методичної літератури в цьому аспекті, цей напрям ще не набув поширення. Не так часто українські вчені послуговуються й терміном

«комп'ютерна лінгводидактика». Проблеми комп'ютерної лінгводидактики в Україні здебільшого обговорюють в контексті загальних проблем комп'ютеризації.

Загалом же аналіз стану теоретико-практичної бази в аспекті використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні мови в Україні дозволяє стверджувати, що теоретичні й прикладні аспекти в українській комп'ютерній лінгводидактиці представлені такою проблематикою:

— методологічні проблеми комп'ютерної лінгводидактики;

— психолого-педагогічні проблеми створення й застосування комп'ютерних навчальних засобів навчання мови;

— проблеми класифікації навчальних програм з мови;

— прийоми структурування змісту навчального мовного матеріалу;

— можливості й шляхи формування мовної, мовленнєвої й комунікативної компетенцій на різних рівнях мовної освіти тощо;

— експериментальні дослідження щодо створення й використання комп'ютерних навчальних програм залежно від мети, форм і змісту навчання, вікових особливостей учнів;

— методи і прийоми використання комп'ютерних навчальних програм залежно від мети, завдань, технологічних переваг, у структурі занять чи в позааудиторній роботі.

Стрижневими для української комп'ютерної лінгводидактики є положення, розроблені вітчизняними й російськими філософами, педагогами, психологами з теорії пізнання, про особистісний і системний підхід до процесу пізнання, роль діяльності в усебічному розвитку особистості; теоретичні узагальнення питання про створення й використання методів та засобів навчання, вивчення їхнього впливу на результативність навчально-пізнавальної діяльності (Ю. Бабанський, В. Бондар, М. Данилов, І. Зязюн, В. Лозова, П. Підкасистий, І. Підласий та ін.); психолого-педагогічні концепції засвоєння знань і дидактичні аспекти комп'ютеризації навчального процесу (Б. Гершунський, М. Жалдак, В. Кремень,

У В. Лапінський, Ю. Машбиць, П. Образцов,
 М Г. Селевко); основні положення теорії акти-
 А візації пізнавальної діяльності (Н. Бібік, В. Ло-
 Н зова, О. Савченко); теоретико-прикладні ос-
 І нови розроблення електронних підручників,
 Т посібників (В. Биков, М. Бовтенко, В. Мадзі-
 А гон, О. Руденко-Моргун); наукові підходи до
 Р проектування педагогічних програмних за-
 Н собів і використання гіпертекстових техно-
 І логій для їх створення (В. Биков, Т. Соко-
 ловська та ін.).

Н Спираючись на методологічні й теоре-
 А тичні засади, учені обґрунтовують доцільність
 У використання, з'ясовують роль і місце сучас-
 К них інформаційно-комунікаційних технологій
 И у процесі формування мовної, мовленнєвої й
 Ф комунікативної компетенцій школярів, вияв-
 І ляють дидактичні можливостей комп'ютер-
 Л них методів навчання української мови на
 О різних етапах мовної освіти (комп'ютерне
 Л моделювання, метод портфоліо, метод про-
 О ектів, комп'ютерна гра, метод створення пре-
 Г зентацій, метод тестування тощо) та їх ролі в
 І навчанні й вивченні української мови, вияв-
 Я лення найбільш ефективних способів комп'ю-
 терного навчання мови. «Використання ме-
 тодів комп'ютерного навчання дозволяє осу-
 часнити освітній процес, підвищити його
 продуктивність, забезпечити індивідуаліза-
 цію, диференціацію в досягненні навчальних
 цілей, інтерактивну взаємодію учнів в елект-
 ронних мережах під час виконання навчаль-
 них проєктів», – зазначає О. Кучерук [12,
 с. 75].

В умовах широкого використання новітніх
 технологій в навчальному процесі, посилен-
 ня уваги до проблем формування готовності
 особистості до життєдіяльності в інформа-
 ційному суспільстві, підвищення рівня інфор-
 маційно-комунікаційної культури посилюють
 вимоги до фахової компетентності вчителя,
 здатного вирішувати широке коло професій-
 них та інших завдань з використанням комп'ю-
 тера, комунікаційних технологій, зокрема
 й мобільні телефони, Інтернет тощо. Тож, усе
 це детермінує формування необхідних компе-
 тенцій у галузі української комп'ютерної
 лінгводидактики. Учені глибоко усвідомлю-

ють необхідність підготовки висококваліфіко-
 ваних учителів, викладачів, які мають висо-
 кий рівень інформаційної культури (ІК), готові
 застосовувати інформаційно-комунікаційні
 технології в навчально-виховному процесі й
 управлінні освітою, беруть активну участь у
 процесі інформатизації мовної освіти. Дос-
 лідники з'ясовують роль і місце інформаційно-
 комунікаційних технологій в опануванні май-
 бутніми викладачами, учителями лінгвістич-
 них і лінгводидактичних курсів у вищій школі,
 визначають зміст і методику вдосконалення
 інформаційно-комунікаційної компетентності
 студентів на всіх освітньо-кваліфікаційних
 рівнях – бакалавр, спеціаліст, магістр; виок-
 ремлюють основні компоненти методичної
 системи опанування знань, умінь і навичок
 моделювати інформаційне середовище (В. Ба-
 дер, Т. Котик, Є. Кравченко, А. Нікітіна,
 Л. Струганець, І. Хижняк), зокрема здійсню-
 ють пошуки ефективних шляхів підвищення
 рівня готовності майбутніх учителів початко-
 вої школи до застосування інформаційно-ко-
 мунікаційних технологій для вивчення украї-
 нської мови в початкових класах. Розгляда-
 ються шляхи формування та вдосконалення
 компетентності викладача в галузі комп'ютер-
 ної лінгводидактики (С. Колода): уміння оці-
 нювати якість комп'ютерних навчальних про-
 грам з мови, володіти необхідним терміноло-
 гічним апаратом, навичками застосування
 комп'ютерних програм з метою організації
 власної дослідницької діяльності та підготов-
 ки до занять з учнями, уміннями працювати з
 комплексом засобів ІКТ, аналізувати та ство-
 рювати комп'ютерне навчальне мовне сере-
 довище. Окремим аспектом підготовки вчи-
 теля, на думку вчених, мають стати дис-
 танційні методи вивчення мови (С. Колода),
 формування вмінь застосовувати комп'ютерні
 засоби вивчення мови, навички відбору не-
 обхідних ресурсів для роботи викладачів.

Зазначимо, що проблеми комп'ютерної
 лінгводидактики «помолодшали». Зважаючи
 на вагомість використання інформаційно-ко-
 мунікаційних технологій у процесі розвитку
 мовлення дошкільників, український лінгво-
 дидакт Т. Котик досліджує основні підходи

щодо вдосконалення процесу формування готовності майбутніх вихователів до застосування ІКТ на заняттях і в повсякденному житті задля розвитку мовлення дітей дошкільного віку. З цією метою вченим розроблено й впроваджено курси «Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільному закладі освіти» з використанням засобів мультимедійного навчання та «Методика розвитку мовлення й мислення дітей дошкільного віку засобами ІКТ» [9].

Теоретико-практичні засади створення й впровадження комп'ютерних навчальних програм у практику навчання української мови як рідної й іноземної, проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до розроблення програмно-педагогічних засобів і впровадження їх у практику навчання української мови в початкових класах розглядає й автор статті. Так, впроваджуваний у процес підготовки майбутніх учителів початкових класів курс «Комп'ютерний практикум з методики викладання української мови» спрямований на засвоєння студентами термінологічного апарату з комп'ютерної лінгводидактики, ознайомлення з наявними дидактичними концепціями навчання з використанням комп'ютерних технологій. У ньому розглядають техніко-педагогічні, загальнодидактичні, психолого-педагогічні, лінгвометодичні функції комп'ютерних навчальних програм (КНП) з української мови для 1 – 4-х класів у навчально-виховному процесі; з'ясовують роль КНП у розвитку таких видів мовленнєвої діяльності, як слухання, говоріння, читання й письмо.

Зазначимо, що навчальною програмою передбачено й ознайомлення зі специфічними вимогами до використовуваних КНП у вищому навчальному закладі: вимоги до КНП, використовуваних на лекціях; практичних і лабораторних заняттях; вимоги до КНП, використовуваних у процесі самостійної роботи над курсом «Методика викладання української мови в початкових класах» (підготовка магістрів). Опанування методами й прийомами розроблення навчальних завдань на основі мультимедійних презентацій MS PowerPoint,

застосування мультимедійних технологій на лекціях, практичних, семінарських і практичних заняттях, розробка різних форм аудиторних занять із застосуванням традиційних і інноваційних методів навчання – це ті складники професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів, викладачів лінгводидактичних курсів у вищій школі, формування яких передбачено у процесі опанування вищезазначеного курсу.

За результатами роботи передбачено, що студенти мають набути таких компетенцій: підготувати текстовий навчальний матеріал відповідно до вимог, що висувають до електронних текстів (обсяг змісту, структурованість, стиль викладу, доступність, ергономічність тощо); поліпшувати структуру навчального тексту; розробляти навігацію й формувати з допомогою посилань гіпертекстову структуру тексту; створювати сценарії, ескізи до різних додатків; розробляти різні типи тестових завдань; розробляти блоки практичних завдань; відібрати аудіо- й відеоматеріал, створити аудіо- й відеоряд; написати педагогічний сценарій електронної навчальної програми; застосувати адекватні методи та прийоми використання комп'ютерних навчальних програм у структурі уроку української мови в початкових класах.

Теоретико-прикладні аспекти вітчизняної комп'ютерної лінгводидактики характеризують появою різноманітних комп'ютерних навчальних програм, підпорядкованих меті організувати навчання й викладання української мови на різних рівнях: у початковій, основній і вищій школі. Сучасні теорії розроблення комп'ютерних підручників і навчальних систем з української мови представлені вченими: В. Бадер, В. Новосоловою, Я. Остаф, Н. Семенів, Л. Скуратівським, Г. Шелеховою, С. Чемеркін, С. Єрмоленко, А. Пономаренко, В. Шляховою, В. Шевцовою та ін. У наукових розвідках розглядають теоретичні підходи до визначення цілей навчання української мови, рідної й іноземної, принципи відбору й структурування змісту навчання мови й усного та писемного комунікативно доцільного мовлення. Серед ефективних підходів до визначення

змісту навчання української мови з використанням інформаційних технологій учені виокремлюють лінгвокраїнознавчий, країнознавчий, комунікативно-діяльнісний, функціонально-стилістичний, особистісно-орієнтований та ін.

Одним із перших на освітянській ниві з'явився електронний підручник з української мови (науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського університету імені Тараса Шевченка Алексієнко Людмила Антонівна; виконавці – Л. Алексієнко (розділ «Морфологія»); канд. філол. наук, доц. Н. Дарчук (розділи «Лексика», «Синтаксис»); канд. філол. наук, доц. О. Зубань (розділи «Фонетика», «Морфеміка», «Словотвір»); В. Сорокін – програмування; О. Сірук – дизайн і веб-редагування.), метою якого є надати комплексні знання мови учням старших класів загальноосвітніх шкіл, абітурієнтам і студентам вищих навчальних закладів. Адресована ця комплексна навчальна система учням загальноосвітніх шкіл, абітурієнтам, студентам-філологам та ін. (<http://www.mova.info/pidruchn.asp>).

У 2006 р. створено електронний підручник «Українська мова в 10 – 11 класах», призначений для групового й самостійного повторення та поглиблення знань з курсу української мови, стилістики й культури мовлення, риторики, розвитку мовлення, удосконалення мовних і мовленнєвих умінь та навичок, розрахований на учнів загальноосвітніх навчальних закладів (автори: Г. Шелехова, В. Новосолова, Л. Скуратівський, Я. Остаф).

Учені Національного науково-дослідного інституту країнознавства (С. Чемеркін, С. Єрмоленко, А. Пономаренко, В. Шляхова) розробили концепцію створення електронного підручника з української мови на країнознавчій основі для філологів, фахівців з країнознавства, учителів української мови та країнознавства, студентів і змоделювали такий підручник. Мета його – допомогти засвоїти українську мову на країнознавчій основі, сприяти виробленню комунікативних умінь і навичок шляхом застосування аудіо-

відеоінформації про історичні пам'ятки України; аудіоматеріали про українську музику й пісню, про видатних співаків, художників доповнюють теоретичний лінгвістичний матеріал про мовну систему, сприяють розвиткові зв'язного мовлення.

Творчою групою вчених Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (В. Бадер, В. Дядичев, В. Шевцова) зроблено спробу визначити теоретичні засади створення електронного підручника з української мови як іноземної. Учені розглядають теоретичні підходи до визначення цілей навчання української мови як іноземної, принципів відбору й структурування змісту навчання усного й писемного комунікативно доцільного мовлення для створення електронного підручника. Зміст матеріалу охоплює основні відомості про іменник як лексико-граматичну одиницю. Кожне з 24 занять складається з таких структурних елементів: текст і завдання до нього; завдання на моделювання власних висловлювань з опорою на текст; словникова робота (ознайомлення зі значенням, наголошенням, вимовою); розставити наголоси, звернувшись до електронних словників, розміщених у мережі Інтернет; моделювання словосполучень за опорами (за принципом «відкинути зайве»); конструювання речень з ряду слів; тест на аудіювання тексту (визначення типу мовлення, фактуальної інформації, усвідомлення лексичного значення слів, виявлення мовностилістичних засобів, зокрема фразеологічних одиниць); мінімум теоретичних відомостей про іменник; співвіднесення іменників з їх значенням; добір синонімів до стрижневих іменників; вставити в речення потрібні за змістом іменники; закінчити речення; тест на перевірку засвоєних теоретичних відомостей.

Аудіонаповнення мультимедійного підручника «Грамматика української мови: Іменні частини мови» становлять озвучені тексти для аудіювання й добре відомі українські пісні, які тематично пов'язані з текстами для аудіювання й читання. Використання текстів пісень у системі занять з мови сприяє формуванню лінгвокраїнознавчої компетенції на функціо-

нально-стилістичній основі, а також дає можливість засвоювати мову як діяльність, спрямовану на формування достатнього рівня лінгвоукраїнознавчої компетенції, необхідної іноземному громадянину для повноцінного спілкування в будь-якій сфері суспільного життя нашої держави.

В Інституті педагогічних інформаційних технологій створено мультимедійні підручники з української мови для 5-х, 7-х, 8-х класів. Програмно-педагогічні засоби містять найповнішу інформацію з усіх розділів української мови, вивчення яких передбачено шкільною програмою в цих класах. Уроки включають інтерактивні вправи, диктанти, тексти для аудіювання, читання мовчки, тестові завдання та ілюстрації, анімаційні фрагменти, завдання для текстового контролю за рівнем навчальних досягнень учнів з усіх видів мовленнєвої діяльності, інтерактивні ресурси тощо.

Комп'ютерні програми, підготовлені Г. Домарецькою, «Українська мова. Тестові завдання для перевірки знань» для 5-х, 6-х, 7-х класів адресовані учням з метою підготовки до поточного та підсумкового контролю знань, підвищення рівня грамотності з української мови. Ними можуть послуговуватися й учителі та студенти вищих навчальних педагогічних закладів. Пропоновані завдання різних типів (з вибором однієї правильної відповіді, на встановлення відповідності, граматичні завдання, робота з текстом) спрямовані на відпрацювання мовних і мовленнєвих умінь і навичок школярів, активізацію їхнього пізнавального інтересу, удосконалення вмінь працювати з комп'ютером.

Мультимедійні підручники з української мови для 1 – 4-х класів (керівник проекту – Т. Крук) зорієнтовані на створення комфортних умов комп'ютерної підтримки традиційних і новаторських технологій навчання мови молодших школярів. Вони містять такі елементи мультимедіа, як малюнки, світлини, текст, анімації, аудіо- та відеофрагменти й призначені для перевірки знань і формування мовної й мовленнєвої компетенцій. Застосування цих програмно-педагогічних засобів (ППЗ) сприяє підвищенню пізнавального інтересу

учнів; забезпечує диференційований підхід до вивчення української мови, мотивацію вивчення рідної мови.

Безперечно, поява комп'ютерних навчальних програм диктує необхідність у фахівцях, здатних визначити тип комп'ютерних матеріалів для навчання мови, зорієнтуватися в інформаційно-тематичному змісті навчального матеріалу; можливостях реалізувати спеціальні цілі навчання; визначити місце в структурі виучуваної дисципліни, теми; зорієнтуватися, яка мова вивчається – рідна чи нерідна; який рівень володіння мовою й мовленням здатна забезпечити пропонована програма; на учнів якого віку вона розрахована; які види мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання, письмо) опановуватимуть школярі, студенти; які компетенції формуються; яка структура програми (презентаційна, тренувальна, тренувально-контролююча, контролююча, комплексна) тощо.

Вирішити ці проблеми можна лише шляхом упровадження в навчальний процес вищого навчального закладу електронної лінгводидактики: ознайомлення майбутніх учителів, викладачів з методами і прийомами використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування мовної, мовленнєвої й комунікативної компетенцій, способами створення власних навчальних програм на основі комп'ютерних технологій, формування вмінь адекватно оцінювати якість наявних і створюваних електронних навчальних засобів. Розв'язання окреслених проблем вимагає розробки нових, комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання й рідної, й іноземної мови – нового змісту навчання, нових засобів, організаційних форм і методів навчання, підготовки, супроводу, аналізу, коригування навчального процесу, управління навчальним процесом, спрямованих на розвиток самостійної, дослідницької, творчої навчальної діяльності учнів, студентів і викладачів на основі широкого використання, поряд із традиційними, нових комп'ютерно-орієнтованих технологій навчання. Очевидно, що такі методичні системи навчання здатні й повинні розробляти фахівці в галузі лінгводидактики, а насамперед електронної.

Література

1. Бадер В. І. Теоретичні засади побудови електронного підручника з української мови як іноземної / В. І. Бадер // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. пр. – Вип. 3. – Л., 2008. – С. 105 – 110.

2. Бадер В. І. З досвіду створення мультимедійного підручника з української мови як іноземної / В. І. Бадер, В. О. Шевцова // Міжнарод. наук. вісник «Перспективні напрями і способи реалізації інноваційних технологій у системі європейської вищої освіти» : зб. наук. ст. за матеріалами ХІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (8 – 11 грудня 2009 р., Ужгород). – Кн. 1. – Високі Татри (Словаччина), 2009. – С. 87 – 97.

3. Бігич О. Б. Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання германської мови» / О. Б. Бігич. – К., 2005. – 36 с.

4. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика : учеб. пособие / М. А. Бовтенко. – М. : Флинта : Наука, 2005. – 215 с.

5. Гарцов А. Д. Электронная лингводидактика в системе инновационного языкового образования : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (русский язык, уровни общего и профессионального образования)» / А. Д. Гарцов. – М., 2009. – 44 с.

6. Гарцов А. Д. Формирование электронных дисциплин – новые приоритеты педагогики электронного века / А. Д. Гарцов // Современные исследования социальных проблем. – 2010. – № 3 (03). – С. 12 – 16.

7. Дідук-Ступ'як Г. І. Лінгводидактичні можливості корпусної лінгвістики : електронний ресурс / Г. І. Дідук-Ступ'як // Наук. записки ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2010. – № 1. – Режим доступу до журн. : http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/118/1/Didyk_Stypjak.pdf

8. Карамышева Т. В. Изучение иностранных языков с помощью компьютера: в вопросах и ответах / Т. В. Карамышева. – СПб. : Изд-во «Союз», 2001. – 192 с.

9. Котик Т. Підготовка студентів до застосування ІКТ в процесі розвитку мовлення старших дошкільників : електронний ресурс / Т. Котик // Вісник Ін-ту розвитку дитини : зб. наук. пр. – 2010. – № 12. – Режим доступу до журн. : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2010_12/11.pdf.

10. Кравченко Є. Г. Інформаційно-комунікаційна складова фахової компетентності вчителя-мовника : електронний ресурс / Є. Г. Кравченко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2009. – № 1. – Режим доступу до журн. : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nsod/2009_1/Kravchenko.pdf.

11. Кремень В. Г. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства / В. Г. Кремень // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С. 5 – 9.

12. Кучерук О. А. Інтеграція комп'ютерних методів у традиційну систему організації самостійної роботи учнів з української мови / О. А. Кучерук // Вісник Житомирськ. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2011. – № 57. – С. 72 – 75.

13. Ломтева Т. Н. Социальный заказ и становление компьютерной лингводидактики как область научного знания / Т. Н. Ломтева, Е. А. Головка // Вестник Ставропольского гос. ун-та. – 2009. – № 60. – С. 5 – 9.

14. Мадзігон В. М. Педагогічні аспекти створення і використання електронних засобів навчання / В. М. Мадзігон, В. В. Лапінський, Ю. О. Дорошенко // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. – К. : Пед. думка, 2003. – Вип. 4. – С. 70 – 78.

15. Нікітіна А. В. Інформаційні технології в методичній підготовці майбутнього вчителя-словесника : електронний ресурс / А. В. Нікітіна // Науковий вісник Донбасу. – 2008. – № 5. – Режим доступу до журн. : http://alma-mater.inpu.edu.ua/magazines/elect_v/NN5/08navmvs.pdf.

16. Образцов П. И. Психолого-педагогические аспекты разработки и применения в вузе информационных технологий обучения / П. И. Образцов / Орловский гос. тех. ун-т. – Орел, 2000. – 145 с.

17. Пиотровская К. Р. Современная компьютерная лингводидактика / К. Р. Пиотровская // Научно-техническая информация. Серия 2. Информационные процессы и системы. – М., 1991. – № 4. – 33 с.

18. Рождественська Д. Б. До проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій при вивченні української мови та культури мови у загальноосвітній середній школі (на матеріалі 6 – 9 кл.) / Д. Б. Рождественська, Н. В. Сороко // Інформаційні технології і засоби навчання : зб. наук. пр. / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. Ю. Жука. – К. : Атіка, 2005. – С. 162 – 171.

19. Руденко-Моргун О. И. Мультимедиа учебник : электронный ресурс / О. И. Руденко-Моргун // Вопросы Интернет-образования. – 2001. – № 2. – Режим доступа к журн. : http://vio.fio.ru/vio_02/cd_site/Articles/Art_1_16.asp?ForumID=11

20. Семенів Н. Л. Електронний підручник з рідної (української) мови як засіб реалізації особистісно-зорієнтованого навчання // Укр. мова і л-ра в шк. – 2005. – № 5. – С. 2 – 6.

21. Скуратівський Л. В. Інформаційні технології як засіб мовленнєвого розвитку учнів у процесі навчання української мови в основній школі / Л. В. Скуратівський // Укр. мова і л-ра в шк. – 2005. – № 4. – С. 7 – 10.

22. Струганець Л. Комп'ютерні технології в системі мовної освіти / Л. Струганець // Наукові записки. Серія: Педагогіка / М-во освіти і науки України, Тернопільський держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка ; редкол. : Г. Терещук (гол. ред.) та ін. – Тернопіль, 2004. – С. 110 – 116.

23. Шелехова Г. Т. Електронний підручник на уроках української мови : електронний ресурс / Г. Т. Шелехова // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. – К.-Луцьк, 2007. – Вип. 7. – С. 127 – 133. – Режим доступу до журн. : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/psp/2007_7/3_05.pdf.

* * *

Бадер В. І. Електронна лінгводидактика: стан і перспективи

У статті досліджено проблему становлення електронної лінгводидактики як інноваційного науково-методичного напрямку в навчанні й викладанні української мови – як рідної й іноземної; визначено основні тенденції подальшого розвитку вітчизняної електронної лінгводидактики.

Ключові слова: лінгводидактика, електронна лінгводидактика, комп'ютерна лінгводидактика, електронні засоби навчання, електронні підручники, інформаційно-комунікаційні технології навчання мови.

Бадер В. И. Электронная лингводидактика: состояние и перспективы

В статье исследуется проблема становления электронной лингводидактики как инновационного научно-методического направления в обучении и преподавании украинского языка – как родного и иностранного; определены основные тенденции последующего развития отечественной электронной лингводидактики.

Ключевые слова: лингводидактика, электронная лингводидактика, компьютерная лингводидактика, электронные средства обучения, электронные учебники, информационно-коммуникационные технологии обучения языка.

Bader V. I. Computer Linguodidactics: Status and Prospects

The article describes the formation of computer linguodidactics as an innovative scientific and methodological trend in learning and teaching Ukrainian as a native, as well as a foreign language. Main prospects of the Ukrainian linguodidactics development are determined.

Key words: linguodidactics, computer linguodidactics, e-linguodidactics, electronic teaching aids, e-textbooks, information and communication technology of language teaching.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2012 р.

Прийнято до друку 30.03.2012 р.